

BIBLIA AKO ZMLUVNÉ ZJAVENIE

Ján Henžel In: *Principiálne východiská evanjelikálnej teológie*. Zborník z teologickej konferencie. Banská Bystrica: ZEC, 2006, ss. 39-49.

Profesor a v súčasnosti už kardinál Avery Dulles uvádza päť odlišných modelov doktríny zjavenia v teologickom myslení: Zjavenie ako učenie, ako história, ako vnútorný zážitok, ako dialektická prítomnosť a ako vnútorné povedomie.¹ Niektorí teológovia nechcú považovať tieto modely za navzájom sa vylučujúce alternatívy a hľadajú sprostredkujúce stanoviská. Iní trvajú na tom, že je nutné, aby sme sa držali len jedného z týchto modelov. Všetci však súhlasia s tým, že v určitých kľúčových bodoch napätia stoja všetky tieto modely zjavenia vo vzájomnej konkurencii. Záležitost' sa ešte ďalej komplikuje otázkou Biblie a jej vzťahom k zjaveniu. Pýtame sa: Je model Písma odlišný od ktoréhokoľvek z tých modelov zjavenia, ktoré ponúkol Dulles, alebo má Písmo svoje miesto v jednom, v niektorých, alebo vo všetkých Dullesových modeloch? Je Biblia zjavením, alebo je Biblia svedectvom o zjavení, či zjavenia?² Profesor Kevin Vanhoozer postavil kritickú teologickú otázku: „Učenie o Písme sa snaží vyjadriť vzťah medzi slovami a Slovom a ako môžeme o tomto vzťahu legitímne povedať, že je od Boha?“³ Cieľom môjho príspevku je pokúsiť sa popísať tento vzťah a tým snád' aj naznačiť smer, ktorým by sa malo ďalej rozvíjať naše učenie o Písme. Najprv sa budeme snažiť o exegetické pochopenie toho, čím vlastne Písmo je zo zorného uhla niektorých naliehavých súčasných otázok zjavenia a jeho vzťahu k Biblii. Pri exegetickom prístupe nám nepôjde o podrobné definovanie inšpirácie. Pôjde nám o širšiu perspektívu: Uvidíme, že Písmo sa nám predstavuje ako zmluvný dokument a že toto je celkový rámec, v ktorom je treba čítať a počúvať exegetické aj teologické výroky. Tento zmluvný model uvedieme v dialógu s Karлом Barthom. Totiž práve Barthovo učenie o Písme je hlbokým pokusom o vyjadrenie vzťahu medzi zjavením a Bibliou. Pokúsime sa ukázať, že ak sa dívame na Písmo ako na dokumentačný prostriedok Božej zmluvy, potom to spochybňuje tri kľúčové oblasti Barthovho názoru o Písme: Barthovu kategóriu „svedectva,“ jeho chápanie inšpirácie a jeho koncept chybného a teologicky protirečivého biblického textu. Pri skúmaní týchto troch oblastí sa dotkneme výrokového zjavenia a budeme čerpať z teórie rečového aktu. Uvidíme, že ak sa na výrokové zjavenie a teóriu rečového aktu dívame z perspektívy zmluvy, dostaneme čerstvý výhľad na doktrínu Písma.

Písmo ako zmluvný kánon

Biblia je jeden celok s dvomi označeniami, Stará zmluva a Nová zmluva. Tieto označenia často považujeme za užitočné len nato, aby sme ľahšie našli miesto, ktoré hľadáme. V skutočnosti však tieto označenia ukazujú základnú teologickú charakteristiku Písma. Je

---

¹ Avery Dulles, *Models of Revelation*, Dublin: Gill and Macmillan, 1983.

² *Vyznanie viery Cirkvi bratskej* v čl. 1 O zjavení hovorí: „Veríme, že Boh sa zjavoval ľuďom mnohými spôsobmi prostredníctvom svojho stvorenia, svojho Zákona, svojich poslov, ale v posledných dňoch a s konečnou platnosťou sa zjavil vo svojom Synovi Ježišovi Kristovi (Hb 1:1), ktorý je vteleným Bohom a vlastným zjavením pravého a živého Boha (Jn 1:1, 18).“ Čl. 2 O Svätom písme potom pokračuje: „Veríme, že neomylným svedectvom o tomto zjavení je Sväté písmo Starého a Nového zákona, ktoré inšpiroval Svätý Duch...“

³ Kevin J. Vanhoozer, *First Theology: God, Scripture and Hermeneutics*, Leicester: Apollos, 2002, s. 127.

to kniha starej zmluvy a novej zmluvy. Ako celok je to zmluvný dokument. Niekoľko súčasných autorov rôznym spôsobom obracajú našu pozornosť k explicitne zmluvnému charakteru Biblie a k úlohe, ktorú to má v teologických diskusiách o Písme.⁴

Najpodrobnejšie popísal zmluvný princíp Písma Meredith Kline.⁵

Kline tvrdí, že Písmo je sformované podľa starovekého blízkovýchodného vzoru medzinárodných vzťahov. Kráľ-suzerén so zvrchovanou autoritou adoptoval a potom oslovoval vazalský ľud v zmluve, v ktorej stanovuje podmienky ich vzťahu.⁶ Takže „administrácia Hospodinovho panstva nad Izraelom sa ustanovovala slávnostnou ratifikáciou zmluvy.“⁷ Kľúčovým je, že niečo, čo sa stane v biblickom texte (ratifikácia zmluvy) sa stane prekleňujúcim opisom biblického textu práve preto, že teologicky to považujeme za spôsob dokumentácie zmluvného dojednania. V 2. Korint’anom 3:14 hovorí apoštol Pavol o Izraelitoch, ktorí čítali „Starú zmluvu“ a v 3:6 o evanjeliu ako „novej zmluve.“ Jensen ukazuje, že toto je podľa vzoru, ktorý bol stanovený už v Starej zmluve. V 2M 24:7 sa pojem „kniha zmluvy“ uplatňuje ešte iba na krátky materiál, ale keď našli zákon v chráme za čias Joziáša (2. Kron. 34:14-31), označovali ho za „Knihu zákona Hospodinovho,“ „Knihu zmluvy“ a „slová zmluvy napísané v tejto knihe.“⁸ Toto ukazuje, že Písmo má v sebe dynamiku, ktorá rozširuje terminológiu zmluvy tak, že zahŕňa aj iné spisy ako Pentateuch. Kline ukazuje, ako to funguje vzhľadom na rôzne literárne žánre Starej zmluvy. Tak napríklad Zákon je treba chápať ako prikázania stanovené zvrchovaným pánom. Historické príbehy sú popretkávané legislatívou. Obsahujú historické prológy, ktoré stopujú zmluvný vzťah späť k jeho koreňom a historické príbehy po Pentateuchu „opakujú pokračujúce požehnania, ktoré udeľuje Hospodin ako verný ochranca svojho vazalského kráľovstva.“⁹ Horton ukazuje, že zmluva sa ďalej „pripomína vo vyznaniach chvály (v Žaltári) a zmluvné kliatby sa zvolávajú proti poblúdenému Izraelu v prorokoch.“¹⁰ Vidí aj Ježiša zaujímať toto prorocké stanovisko, keď zvoláva zmluvné kliatby a požehnania (Mt 5:1-12; 21:18-22, Lk 20:29, Jn 20:29). Nová zmluva už svojím označením „sa chápe ako ratifikácia milostivej zmluvy a inaugurácia novej zmluvnej administrácie s apoštolmi ako „služobníkmi novej zmluvy.“¹¹ To je v súlade s Klineovým chápaním žánru evanjelia, ktoré má svoje korene v základných udalostiach Exodu, kde sa popisuje ustanovenie „nového Izraela,“ okolo nebeského chrámu, ktorý zostúpil na zem. Títo apoštoli sú vyslaní ako legálne splnomocnení svedkovia a reprezentanti Božieho dvora.“¹²

Toto je veľmi stručný popis, ktorý bolo treba podrobnejšie rozpracovať. Snáď je však dostatočný nato, aby dokázal, že „Písmo sa sústreďuje na Božiu zmluvu... zmluvná efektívnosť je komplexnejší pojem, ktorý zahŕňa všetko, čo Boh robí s Písmom, v Písme

---

⁴ Michael S. Horton, *Covenant and Eschatology: The Divine Drama*, Louisville: Westminster John Knox Press, 2002. Peter Jensen, *The Revelation of God*, Downers Grove: IVP, 2002. Vanhoozer, *First Theology*.

⁵ Meredith G. Kline, *Treaty of the Great King*, Grand Rapids: Eerdmans, 1963. *By Oath Consigned*, Grand Rapids: Eerdmans, 1968. *The Structure of Biblical Authority*, Grand Rapids: Eerdmans, 1975.

⁶ Kline, *Structure*, s. 27.

⁷ Kline, *Structure*, s. 35.

⁸ Jensen, *Revelation*, s. 81-82.

⁹ Kline, *Structure*, s. 48-55.

¹⁰ Horton, *Covenant*, s. 135.

¹¹ Tamtiež.

¹² Tamtiež.

a *skrze* Písmo.“¹³ Pojem „efektívnosť“ ukazuje na dôsledky tohto zmluvného konceptu pre teologický vzťah medzi Bibliou a zjavením. O tento vzťah nám pôjde teraz v dialógu s Barthovou doktrínou Písma.

Karl Barth a Písmo ako „svedectvo“ o zjavení

Kategória „svedectvo,“ ktoré Barth pripisuje Písmu, je jednou z ústredných bodov, ktoré sa týkajú zjavenia: Písmo podľa neho nie je samo o sebe zjavením, ale svedectvom o ňom. Barth týmto názorom pozorne vysvetľuje jednotu a limity vzťahu medzi zjavením a Bibliou. Tvrdí, že charakter biblických slov svedčiacich o udalosti zjavenia Slova znamená, že „tu máme nepochybne obmedzenie: odlišujeme Bibliu od zjavenia.“¹⁴ Paradoxne Barth však zároveň zdôrazňuje: „V tomto obmedzení Biblia sa neodlišuje od zjavenia.“ Toto zrejme ukazuje na ústrednú záležitosť v Barthovom názore na Bibliu. Dialektika jednoty a obmedzenosti je vyjadrená faktom, že zjavenie je vždy udalosť, akt slobodného a milostivého Boha: „Ak sme naozaj počúvali biblické slová vo všetkej ich ľudskosti, ak sme ich prijali ako svedectvo, tak sme zrejme nielen počuli o panstve trojjediného Boha, ale týmto prostriedkom sa pre nás stal aktuálnou prítomnosťou a udalosťou.“¹⁵ Toto znamená, že hoci je správne pripísať Barthovi identitu medzi Písmom a zjavením, zároveň je dôležité zdôrazniť, že toto stotožnenie „nemôžeme predpokladať alebo anticipovať. Uskutočňuje sa ako udalosť vtedy a tam, kde sa biblické slovo stane Božím Slovom.“¹⁶

Keď túto filozofiu Písma uvedieme do kontaktu so zmluvným chápaním, objavíme niekoľko vecí. Po prvé Barthova kategória svedectva ponúka materiálnu charakteristiku Písma, nie náležitú a formálnu. Písmo obsahuje svedectvo, ale sotva môžeme tvrdiť, že celé Písmo sa prezentuje týmto spôsobom. Barth poskytuje celkovú biblickú analýzu konceptu svedectva a ukotvuje ho v hermeneutickom centre, ktorým je Kristus.¹⁷ To však nie je úplná biblicko-teologická prezentácia toho, kde a kedy sa biblické svedectvá objavujú. Podľa Bartha proroci ukazujú dopredu a apoštoli dozadu. Delia sa len historickou aktualizáciou zjavenia. Toto nezodpovedá prezentácii svedectva, ktoré existuje v historickej časovej línii, ktorú poháňa eschatológia, v línii, ktorá je regulovaná teologickou realitou zmluvy. Prorockí svedkovia majú svoje miesto v starej zmluve a apoštolskí svedkovia v novej zmluve. Ich svedectvo nie je ovládané len ich spojeným svedectvom o Kristovi, ale zmluvným kánonom, v ktorom majú svoje miesto. Svedkovia nie sú len svedkami Kristovho zjavenia, ale svedkami Boha, ktorý ustanovuje a zachováva zmluvu. Ich charakter zmluvných svedkov si vyžaduje oveľa užšiu identifikáciu medzi svedkami a tým, o čom svedčia.

Po druhé nie je jasné, že „svedčenie“ je všetko, čo sa deje v biblickom texte, keď to Barth popisuje. Napríklad, keď Barth spomína Grünewaldov obraz ukrižovania,¹⁸ tak sa mi zdá, že ten ukazovák Jána Krstiteľa nielen svedčí o Kristovi, ale zároveň interpretuje udalosť s Kristom. Opísať Krista ako „Božieho Baránka“ je hermeneutickým vysvetlením toho, čo Ján vlastne vidí.

¹³ Vanhoozer, *First Theology*, s. 132.

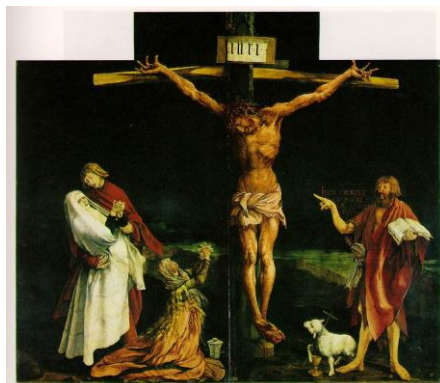
¹⁴ Karl Barth, *Church Dogmatics 1/2*, Edinburgh: T & T Clark, 1975.

¹⁵ Tamtiež, s. 463.

¹⁶ Barth, *Church Dogmatics 1/1*, s. 113.

¹⁷ Barth, *Church Dogmatics 1/2*, s. 481.

¹⁸ Barth, *Church Dogmatics 1/1*, s. 112.

M. G. N. Grünewald, *Kreuzigung*

Toto je veľmi významný fakt, ku ktorému sa dopracujeme v zmluvnom rámci. Biblickí svedkovia fungujú ako súčasť zmluvnej štruktúry: udalosť + slovo/interpretácia. Pod interpretáciou tu nemáme na mysli hermeneutickú komunitu v širokom zmysle ani učiteľský úrad cirkevnej inštitúcie. Ide o verbálnu interpretáciu udalosti jej pôvodcom.¹⁹ V niektorých modeloch zjavenia, ktoré načrtol Dulles, existujú ostré dichotómie medzi modelmi „slova“ a „činu,“ alebo medzi modelmi „osobnými“ a „výrokovými.“ Zmluvná štruktúra Biblie nás vedie k tomu, aby sme nerozdeľovali to, čo Boh spojil. Horton uvádza príklad zo zmluvnej ceremónie s Abrahámom v Genezis 17, kde sú slová pretkávané so sakramentálnymi aktmi. Spomína aj prorokov, ktorým „Boh oznamuje, čo sa stane, uskutoční to, potom vysvetlí, prečo sa to stalo a čo príde ďalej v dejinách spásy.“ Toto ukazuje model zjavenia: Slovo-Akt-Slovo.²⁰ Podobne aj Paul Helm ukazuje, že Biblia zachováva vzor zjavenia v čine a interpretácii práve preto, že forma a obsah zjavenia sú prepojené: Boh musí konať, aby zachránil a tento akt je sprevádzaný oznámením.²¹ Dynamika činu a vysvetlenia by sa mala rozšíriť aj na ústredný akt zjavenia v Biblii – na vtelenie Slova. Ježiš je tu predstavený ako „vrcholné požehnanie zmluvy a koruna stvorenia.“²² Udalosť Krista dáva zmysel len v zmluvnom rámci sľuby a príkazu, požehnaní a kliatby. Toto sú slovné interpretačné matrice, v ktorých je možné povedať, že život, smrť a vzkriesenie Krista naplnilo sľuby, nahradilo našu smrť a transformovalo náš život.

Barth chce pevne trvať na božskej reči: „Nemáme dôvod neprijat' koncept „Slova Božieho“ v jeho prvotnom doslovnom zmysle. „Božie slovo“ znamená, že Boh hovorí. „Hovorí“ nie je symbol.“²³ Nie je však jasná konceptuálna, gramatická a sémantická väzba tohto tvrdenia na Bibliu. Jasnejšia je Barthova snaha zachovať udalosť Krista ako jedinú zjavujúcu. Preto sa jasne bráni stálej identifikácii medzi Božím seba-zjavením a verbálnymi výroky. Barthovo stanovisko sa prijíma vo všeobecnej antipatii voči akejkolvek koncepcii Boha, ktorý sa zjavuje prostredníctvom výrokov. Myslím si však, že toto často ignoruje koncept zmluvy. Ak výrokové zjavenie má vôbec platnosť, tak ono

¹⁹ Dobrým príkladom toho je 2Pt 1:16-18. Peter tu spomína na udalosť Ježišovho premenenia na vrchu, ktorého bol očitým svedkom. Peter s Jakubom a Jánom však nielen videli Pánovo premenenie, ale počuli aj hlas, ktorý im to vysvetlil: „Toto je môj milovaný syn, v ktorom som našiel zaľúbenie.“

²⁰ Horton, *Covenant*, s. 233.

²¹ Paul Helm, *The Divine Revelation: The Basic Issues*, London: Marshall Morgan & Scott, 1982, s. 35.

²² Vanhoozer, *First Theology*, s. 154.

²³ Barth, *Church Dogmatics I/1*, s. 132.

nepochádza z abstraktných rozhodnutí o hodnote „nadčasových právd“ alebo apriori presvedčení o „doktríne.“ Výrokové zjavenie vychádza zo zmluvnej štruktúry aktov zjavenia, ktorých charakter zjavenia závisí od vysvetľujúcich slov. Slová interpretácie sú tak vtiahnuté do aktu zjavenia tak, že sa nedá pochopiť jedno bez druhého. Môžeme teda povedať, že interpretácia je súčasťou zjavenia: „Konanie bez slovnej interpretácie je príliš vágne na to, aby zjavilo čokoľvek.“²⁴ Toto je neoddeliteľnou súčasťou štruktúry zmluvného zjavenia.

Teraz obrátíme svoju pozornosť k spôsobu, ktorým sa podľa Bartha slová Biblie môžu označiť za „Božie.“

Inšpirácia Písma u Bartha

Vzťah medzi Svätým Duchom a Bibliou vidí Barth takým spôsobom, že sa zachováva jednota medzi nimi, ale zároveň je táto jednota opísaná ako slobodný akt milosti. Barth vysvetľuje svoje stanovisko veľmi podrobne. Jadrom jeho argumentu je však „kruh zjavenia.“ Tento kruh postupuje bez prerušenia od zjavenia trojjediného Boha k prorokovi alebo apoštolovi, ktorý je splnomocnený hovoriť a kruh sa uzatvára „poslucháčom apoštola, ktorý je zasa Duchom uschopnený prijať zjavenie tak ako je treba.“²⁵

Táto formulácia je nesmierne významná z niekoľkých dôvodov. Po prvé reprezentuje Barthovu kritiku cirkevných otcov (aj protestantskej ortodoxie) za to, že sa pokúšali vysvetliť inšpiráciu Písma ako niečo, čo sa stalo len pri jeho vzniku. Barth tvrdí, že aj čitatelia potrebujú to isté pôsobenie Ducha, aby počuli a prijali Písmo. Každý iný model inšpirácie redukuje milosť a tajomstvo Boha.²⁶ Po druhé to znamená, že Barth odmieta verbálnu inšpirovanosť Biblie, ale nie jej verbálnu inšpiráciu. Rozdiel podľa Bartha je v tom, že inšpirovanosť Biblie je niečo, čo dáva cirkvi „falošné uistenie“ – je to jednoducho „vyššia prirodzenosť“, ktorá dovoľuje cirkvi mylne sa domnievať, že vlastní Slovo Božie.²⁷ Naproti tomu verbálna inšpirácia „sa odohráva znova a znova a ide o krok ďalej, tj. stáva sa udalosťou pre jej čitateľov a poslucháčov.“²⁸ Aj tu je dôležitý Barthov jazyk. „Udalosťou“ sa usiluje ochrániť Božiu slobodu a akciu. Inšpirácia teda pozostáva z dvoch kráľovských aktov, ktorými Boh inšpiruje prorokov a apoštolov a tá istá inšpirácia pokračuje vložением Božích slov do nás. Po tretie, kruhový koncept zjavenia má vo svojom jadre zvláštny exegetický pohyb. Barth používa *hapax legomenon* z 2. Timotejovi 3:16 (*theopneustos*) ako všetko prekleňujúci biblický pojem vo svojej definícii inšpirácie. Na konci svojej diskusie o 2. Korint'anom 3:4-18 Barth používa tento pojem na opis oboch „kráľovských aktov“ v kruhu inšpirácie: „Toto seba odhalenie vo svojej úplnosti je *theopneustia*, inšpirácia slova prorokov a apoštolov.“²⁹ Aj tu by som chcel ukázať, že zmluvná perspektíva jednak odhaľuje niektoré vážne námietky voči Barthovým formuláciám, ale zároveň ponúka aj konštruktívnu cestu k odstráneniu niektorých jeho obáv.

²⁴ Vanhoozer, *First Theology*, s. 155.

²⁵ Barth, *Church Dogmatics 1/2*, s. 516.

²⁶ Tamtiež, s. 517.

²⁷ Tamtiež, s. 518.

²⁸ Tamtiež, s. 521.

²⁹ Tamtiež, s. 516.

Bude dobre, ak sa najprv pozrieme na Barthov exegetický argument, že *theopneustos* sa týka rovnako vzniku ako aj prijatia biblického svedectva. V kontexte 2. Timotejovi 3:16 je jasné, že *theopneustos* sa týka špecificky Písma a teda v prvom rade ani čitateľov a poslucháčov biblického slova, ale ani samotných prorokov a apoštolov. Týka sa Božieho aktu vykonaného na text. Barth používa toto slovo ako akýsi dáždík na opis inšpirácie, ale tým mu pripisuje širší význam, aký v tomto texte má.

Lenže aj konkrétny význam *theopneustos* je významná záležitosť. B. B. Warfield veľmi podrobne vysvetlil, že preklad tohto slova ako „vdýchnuté Bohom“ je ovplyvnený viacej latinskými prekladmi ako gréckym textom. Tvrdí, že *theopneustos* hovorí o „dýchnutí,“ nie o „v-dýchnutí.“ Inými slovami: Písmo je Bohom vydýchnuté, nie Bohom dýchnuté **do** (prorokov a apoštolov).³⁰ Táto téma sama by si vyžadovala dlhšie pojednanie. Teraz nám ide iba o to, že ak prijmeme Warfieldovu exegézu, tak sa nám vynorí dôležitá teologická záležitosť. Warfieldov názor na inšpiráciu totiž ukazuje na priamu a permanentnú identifikáciu medzi Božími slovami a slovami biblických pisateľov, ktorú nazýva „concurrent operation“³¹. Podľa toho je Biblia vždy ľudským a Božím slovom, ktoré nepotrebuje žiaden doplňujúci akt, ktorý ju urobí Božím. Naproti tomu sa Barthovo učenie o inšpirácii zámerne usiluje obnoviť úplnú ľudskosť biblických pisateľov, ktorú cirkevní otcovia a vrcholná ortodoxia odsunuli na okraj. Barthovo stanovisko si vyžaduje koncept Božej akcie na ľudských svedkov, takže toto dvojje je jasne odlišené – Duch najprv autorizuje svedkov a potom znovu koná, keď uskutočňuje udalosť zjavenia. Tým podčiarkuje jednotu a limitovanosť Biblie vzhľadom na zjavenie.

Keď sa na to dívame zo zmluvnej perspektívy, tak určité biblické texty sa zdajú byť v súlade s Warfieldovým názorom na *theopneustos*. Napríklad Horton predstavuje proroka ako „vykonávateľa zámerov kráľa-suzeréna pri zvolávaní zmluvných sankcií“ a tvrdí, že „prorokova kliatba je Božou kliatbou a prokovo požehnanie je Božím požehnaním. Skrátka, text predpokladá, že keď prorok hovorí: „Takto hovorí Hospodin?“ tak skutočne Boh hovorí, čo prorok hovorí.“³² Aj Klaas Runia priamo kritizuje Bartha, keď zdôrazňuje priamu identifikáciu medzi slovami Ježiša a jeho apoštolov (Mt 10:40; Lk 10:16; Sk 5:32; 15:28).³³ Ak sa dívame na prorokov a apoštolov ako na prostredníkov a svedkov zmluvy, potom vzťah medzi božským a ľudským agentom v produkcii slov biblického textu je užší, ako Barth pripúšťa.

Naše stanovisko možno podprieť ešte aj filozofickými poznatkami zo štúdia jazyka. Mnohí teológovia využívajú možnosti, ktoré poskytuje teória rečového aktu, ktorú popísali J. Searle a J. L. Austin. Možno ju stručne vyjadriť tromi odlišnými postojmi v akte komunikácie: (1) lokučný akt („povedal, že“); (2) ilokučný akt („tvrdil, že“) a (3) perlokučný akt („presvedčil ma, že“).³⁴ Keď toto všeobecné chápanie teórie rečového aktu interpretujeme teologicky a zmluvne, tak sa nám otvárajú aspoň dve dôležité myšlienky.

Po prvé, Vanhoozer aj Ward ukazujú, ako teória rečového aktu napomáha Barthovmu zámeru chrániť Božiu slobodu a transcendentnosť. Jednoducho povedané: „Rečové akty

---

³⁰ Benjamin B. Warfield, *The Inspiration and Authority of the Bible*, Philadelphia: Presbyterian & Reformed, 1948, s. 132-133.

³¹ Operácia, ktorá sa odohráva naraz a vo vzájomnej zhode.

³² Horton, *Covenant*, s. 133-134.

³³ Klaas Runia, *Karl Barth and the Word of God*, Leicester: RTSF Monographs, 1964, s. 19.

³⁴ Horton, *Covenant*, s. 126-127.

nám dovoľujú povzniesť sa nad ochromujúcu dichotómiu medzi zjavením ako „Boh hovorí“ a „Boh robí“ – lebo aj hovoriť znamená robiť.“³⁵ Ide tu o to, že ak chápeme inšpiráciu ako súčasne (zázračne) božsko-ludský pôvod biblických slov, tak to neznamená, že sme si zvolili výrokové zjavenie *namiesto* osobného zjavenia, či slovo namiesto činu. Boh osobne koná, keď hovorí a hovorí Písmo. „Písmo sa neskladá iba z tvrdení, ale z príkazov, varovaní, sľubov atď. Človek „nevlastní“ Boží príkaz – poslúcha ho.“³⁶

Po druhé nás toto vedie k špeciálnemu druhu rečového aktu, ktorý Písmo koná. Horton tvrdí, že v kontexte zmluvy máme dve skupiny Božieho diškurzu, dve ilokučné sily, či postoje: prikazujúce a sľubujúce, zákon a evanjelium.³⁷ Práve toto je jadrom Vanhoozerovho termínu „zmluvná efektívnosť“, ktorý sme už spomenuli. Boh v Biblii nehovorí „pravdy mimo času“ alebo abstraktné výroky, ale spája sa so svojím ľudom sľubom, že bude konať v ich záujme a pre ich prospech. Toto nadobúda formu priameho sľubu („Ja budem vaším Bohom“), ale je sprevádzané príkazom („Vojdete do zeme, ktorú vám ukážem.“). Horton ukazuje, že príkaz (zákon) sa nespája so Starou zmluvou a sľub (evanjelium) s Novou zmluvou. Príkaz a sľub opisujú rečový akt Boha v oboch Zmluvách a sú prostriedkom, ktorým Svätý Duch uskutočňuje to, čo je sľúbené. Hovorí, že tu máme príklad „perlokučného rečového aktu. V diškurze súdu a ospravedlnenia sú jednotlivci konkrétne súdení a ospravedlnení.“³⁸ Toto v súvislosti s Barthom znamená, že Boh *vždy* koná, keď sa číta Písmo. Boh sa pripája k svojmu ľudu tým, že im dáva svoje sľuby. Preto si myslíme, že Písmo môžeme chápať formálne ako zmluvný dokument a teologicky ako zjavenie slova-činu. „Biblia je zmluvný dokument a akt zároveň. Je to čin a testament: účinkujúci sľub, ktorým sa určité jednostranné sľuby vyslovujú a písomný dokument, ktorý spečatuje sľuby.“³⁹ Táto formulácia sa vzťahuje ešte k jednej oblasti Barthovho učenia o Písme.

Omylnosť biblického svedectva u Bartha

Vanhoozer tvrdí, že „pri debatách o Písme ide v konečnom dôsledku o našu doktrínu Boha... pravdepodobne najdôležitejším aspektom doktríny Boha, ktorý sa dotýka aj doktríny Písma, je prozreteľnosť.“⁴⁰ Barthova prezentácia omylného, dokonca protirečivého biblického svedectva odhaľuje nielen jeho koncepciu Božej prozreteľnosti, ale aj Božej dôveryhodnosti ako problematickú, a to zvlášť vtedy, ak sa na obe dívame zo zmluvnej perspektívy. Barth tvrdí, že divom Písma nie je jeho bezchybnosť, ale to, že jeho pisatelia „sa môžu mýliť v hociktorom slove a mýlia sa v každom slove,“ a predsa hovorili slovo Božie.⁴¹ Táto omylnosť nie je iba potenciálna, ale aktuálna a Barth spomína historické a vedecké nepresnosti, teologické protirečenia a neurčitost' tradície v biblických svedectvách.⁴² Ak sa Boh nehanbil za takú omylnosť, ani „my sa nemusíme hanbiť, keď nám svoje svedectvo chce obnoviť vo všetkej jeho omylnosti.“⁴³

³⁵ Vanhoozer, *First Theology*, s. 130.

³⁶ Vanhoozer, *First Theology*, s. 153.

³⁷ Horton, *Covenant*, s. 136.

³⁸ Horton, *Covenant*, s. 136.

³⁹ Vanhoozer, *First Theology*, s. 154.

⁴⁰ Vanhoozer, *First Theology*, s. 129.

⁴¹ Barth, *Church Dogmatics 1/2*, s. 530.

⁴² Barth, *Church Dogmatics 1/2*, s. 531.

⁴³ Barth, *Church Dogmatics 1/2*, s. 531.

Toto stanovisko jasne spočíva na určitej koncepcii Božej prozreteľnosti. Na koncepcii, ktorá je veľmi silne určená termínmi Božej slobody a akcie vo vzťahu k slovám Biblie. Zrejme tiež závisí aj od Barthovho názoru na inšpiráciu. Náš zmluvný prístup k Biblii, kde Boh istým spôsobom „limituje“ svoju slobodu v svojom zmluvnom záväzku ako aj s tým súvisiace chápanie inšpirácie sú v rozpore s Barthovou koncepciou Božej prozreteľnosti.

Ak prijmeme Barthov názor na inšpiráciu, je ťažké vidieť, v akom zmysle môžeme hovoriť o Bohu ako o pravdivom, ešte aj pri Barthovom smelšom vyhlásení, že pochybenie nijako neprekáča Slovu Božiemu. Barth to môže tvrdiť, lebo Boží div, ktorý sa deje v tomto texte, pozostávajúcom z ľudských slov, je to, že „Boh sám hovorí, čo text hovorí.“⁴⁴ Tento postoj si od nás vyžaduje, aby sme sa držali toho, že keď nám Boh obnovuje omylnosť biblického svedectva, tak Boh sám (aspoň na niektorých miestach) hovorí nesprávne a slovami, ktoré sú teologicky protirečivé.

Ide tu o pravdivosť a dôveryhodnosť Boha. S odvolávkou na Hebrejom 6:13-20 P. Helm argumentuje, že v istom zmysle „Boží charakter je pririeknutý alebo prenesený na jeho slovo“ – ak je Boh dôveryhodný, potom čokoľvek identifikujeme ako jeho slovo, je tiež dôveryhodné.⁴⁵ Stojí za povšimnutie, že Hebrejom 6 a jeho tvrdenie, že Boh nemôže klamať sa vzťahuje špecificky na Boží sľub. Takže tu určite môžeme vidieť spojenie medzi určitosťou zmluvy a učením o Bohu: Ak Bohu nemožno dôverovať, ako možno jeho sľubu? Považovať celú Bibliu za formálne zmluvnú nie je konzistentné s názorom, že obsahuje **teologické** protirečenia. V skutočnosti totiž podkopáva to, o čo sa celý dokument usiluje formálne: istý eschatologický sľub, „pevnú a istú kotvu pre dušu“ (Hb 6:19).

Dôveryhodnosť Písma sa dá uchovávať faktom, že je to *zmluvný božsko-ľudský rečový akt*. To znamená, že nie je možné hodnotiť jeho materiálnu dôveryhodnosť tým, že ju budeme abstrahovať od jeho formálnej podstaty. Zmluvný prístup a naše učenie o inšpirácii rozširuje kategórie rečového aktu z vteleného Slova aj na slová biblického textu. Samotná teória rečového aktu nám bráni v tom, aby sme sa dívali na zjavenie ako na osobné **alebo** výrokové. Oni sa nemôžu navzájom vylučovať.

Na záver môžeme zdôrazniť, že autorita Písma, je „autoritou milosti.“⁴⁶ Zo zmluvnej perspektívy je toto ideálna charakteristika biblickej autority, lebo v jadre písaného textu je zákon, ktorý je vždy iniciovaný milosťou sľubu. Označiť Písmo, že má „autoritu milosti,“ je prítlačivým vysvetlením podstaty autority Písma. Týmto príspevkom sme však minimálne dokázali to, že nie všetky modely zjavenia podľa Dullesa sú nutne vzájomne vylučujúce sa. Niektoré sa zrejme nikdy nemali rozdeliť. Čo sa týka zákona a evanjelia, slova a činu, osoby a výrokov, Boh sľubov je zjavený vo svojom zmluvnom Písme.

---

⁴⁴ Barth, *Church Dogmatics* 1/2, s. 532.

⁴⁵ Paul Helm, 'The Perfect Trustworthiness of God,' in: C. Trueman & P. Helm (eds.), *The Trustworthiness of God: Perspectives on the Nature of Scripture*, Leicester: Apollos, 2002, s. 243.

⁴⁶ Colin Gunton, *A Brief Theology of Revelation*, Edinburgh: T & T Clark, 1995, s. 39.